

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЛЬНОСТІ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

**з навчальної дисципліни
МІКРОЕКОНОМІКА**

для студентів
спеціальності **051 «Економіка»**
освітньо-професійної
програми **«Прикладна статистика та бізнес-аналітика»**

Київ
2022 рік

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Мікроекономіка» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» / Укладач Т. С. Луньова. Київ: НАСООА, 2022. 22 с.

Укладач: Луньова Т.С., доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, к.е.н.

Рецензенти: к.е.н., доц. Голубова Г. В., доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці;

к.е.н., доц. Залюбовська С.С., доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

Затверджено на засіданні кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Протокол від «30» серпня 2022 року № 1

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСООА

Протокол від «31» серпня 2022 року № 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Мікроекономіка» є діяльність окремих економічних одиниць і структур, таких як домашні господарства, підприємства, ринки окремих благ; головні питання, які досліджує мікроекономіка, - це попит, пропозиція, ціна, заробітна плата, підприємництво, конкуренція, прибуток.

Мета вивчення навчальної дисципліни: надання студентам знань щодо теорії мікроекономіки та методів дослідження економічних процесів на мікрорівні; ознайомлення з основними прийомами мікроекономічного аналізу та принципами формування інформаційного забезпечення для його проведення; вивчення закономірностей економічної організації суспільства, базових моделей прийняття та реалізації рішень щодо використання обмежених ресурсів, умов рівноваги різних ринкових структур, проблем загальної рівноваги та добробуту суспільства.

Завдання вивчення навчальної дисципліни: поглиблення теоретичних знань з економічної теорії; тлумачення сутності мікроекономічних явищ та понять; опанування методів мікроекономічного аналізу та прийомів формування інформаційного забезпечення для його проведення; набуття навичок аналізу проблемних ситуацій та використання знань теорії для їх практичного розв'язання; застосування результатів мікроекономічного аналізу для обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- базові положення мікроекономічної теорії щодо функціонування ринкового механізму, формування попиту і пропозиції, вибору споживача і виробника;
- принципи раціональної поведінки економічних мікросистем в ринкових умовах;
- термінологію і основні прийоми мікроекономічного аналізу;
- принципи формування інформаційного забезпечення для проведення мікроекономічного аналізу;

вміти:

- використовувати інструментарій мікроекономічного аналізу для вивчення та оптимізації поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах;
- застосовувати прийоми мікроекономічних досліджень для аналізу ефективності функціонування господарських мікросистем;
- користуватися прийомами формування інформаційного забезпечення для проведення мікроекономічного аналізу;
- виконувати економічні розрахунки параметрів моделей, пов'язаних з аналізом і обґрунтуванням раціональної поведінки учасників ринку.

Важливою складовою навчального процесу з вивчення дисципліни «Мікроекономіка» є семінарські заняття. Семінарське заняття – це форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентами теоретичних знань, поглиблене опрацювання теоретичного матеріалу. Семінарські заняття сприяють

активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню обстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів. Семінарські заняття виконують такі основні функції:

- навчальну (поглиблення, конкретизація, систематизація знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);
- розвивальну (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з літературними джерелами, формування навичок аналізу фактів);
- виховну (виховання відповідальності, працездатності, виховання культури спілкування і мислення);
- діагностично-корекційну та контролюючу (контроль за якістю засвоєння навчального матеріалу, виявлення прогалин у його засвоєнні та їх подолання).

Підготовка студентами до кожного семінарського заняття з дисципліни «Мікроекономіка» передбачає обов'язкове виконання наступних завдань, окремі з яких можуть виконуватись як до заняття, так і безпосередньо на самому занятті:

1. Вивчення лекційного матеріалу відповідно до тематичного плану курсу.
2. Робота із запропонованим лектором списком рекомендованої літератури та іншими джерелами інформації.
3. Підготовка доповідей (аналітичних оглядів) відповідно до тематичного плану курсу.
4. Розв'язування практичних завдань.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами реферати, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію, здатність до застосування тих чи інших методик розв'язування практичних завдань.

При проведенні семінарських занять з навчальної дисципліни «Мікроекономіка» передбачається застосування таких навчальних технологій, як семінари-конференції та семінари-дискусії. На семінарах-конференціях студенти виступають з підготовленими доповідями та відповідають на запитання своїх колег. Сутність семінару-дискусії полягає в тому, що студенти, маючи програму, завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті. Найважливішими умовами проведення дискусії є наступні: усі учасники дискусії мають бути готовими до неї; кожен учасник дискусії повинен мати чіткі стислі тези свого виступу.

Із впровадженням дистанційного навчання застосовується технологія онлайн-семінару (вебінар).

На семінарських заняттях з навчальної дисципліни «Мікроекономіка» активно застосовуються такі методи навчання, як «мозковий штурм» та ділова гра. У першому випадку студенти прагнуть висунути якнайбільше ідей, не піддаючи їх критиці, а потім виділяють головні, їх обговорюють і розвивають, оцінюють можливості їхнього доказу або спростування. При використанні елементів ділової гри вводяться ролі ведучого, опонента або рецензента, експерта, залежно від того, який матеріал обговорюється та які цілі навчання й виховання ставить викладач перед семінарським заняттям.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРІЯ СПОЖИВАЦЬКОГО ВИБОРУ

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Мікроекономіка як складова частина економічної теорії. Предмет, об'єкт, метод і задачі дисципліни. Основні проблеми, які допомагає вирішити мікроекономіка. Основні функції мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні.

Основні фактори виробництва. Властивості ресурсів. Ринок як особливий механізм координації економічних дій. Кругообіг товарів і грошей.

Методологія мікроекономічного аналізу. Мікроекономічні моделі. Модель виробничих можливостей, її властивості та основні функції в мікроекономічному аналізі. Вплив технологій на виробничі можливості суспільства. Альтернативна вартість. Вплив цін на розподіл ресурсів. Координація вибору: стихійний порядок та ієрархія.

Література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [1-2]

Інформаційні ресурси: [1-3]

Тема 2. Теорія граничної корисності і поведінки споживача

Теорія граничної корисності та поведінки споживача. Поняття потреби. Види потреб, класифікація потреб. Блага, економічні блага, класифікація благ. Поняття корисності, види корисностей, сукупна та гранична корисність. Підходи до вимірювання корисності.

Поняття рівноваги споживача. Закони Госсена. Загальна умова рівноваги споживача. Еквімаржинальний принцип оптимізації корисності. Рівняння рівноваги споживача з кардиналістських позицій.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [2, 5]

Інформаційні ресурси: [2-4]

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Ординалістська теорія поведінки споживача. Криві байдужості та їх властивості. Бюджетні обмеження і можливості споживача. Рівняння рівноваги: ординалістський підхід. Аналіз поведінки споживача. Реакція споживача на зміну його доходу. Ефект заміщення та ефект доходу.

Побудова кривих байдужості. Карта кривих байдужості. Властивості кривих байдужості. Криві байдужості особливого типу. Поняття взаємозамінних благ,

взаємодоповнюючих благ, нейтральних благ, благ з від'ємною корисністю. Види поверхонь байдужості для перерахованих вище благ (пара взаємозамінних благ, пара взаємодоповнюючих благ, пара «нейтральне благо – корисне благо»).

Обчислення граничної норми заміщення. Бюджетне обмеження та можливості споживача. Вплив зміни доходу споживача та цін на розміщення бюджетної лінії у процесі споживання. Рівновага споживача: економічна, алгебраїчна та графічна інтерпретація. Вибір оптимального споживання. Методи визначення точки рівноваги.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [1-2, 5]

Інформаційні ресурси: [1-4]

Тема 4. Аналіз поведінки споживача

Реакція споживача на зміну його доходу. Розширене бюджетне обмеження. Крива «дохід-споживання» для нормальних товарів, неякісних товарів та товарів Енгеля.

Структура витрат домогосподарств різних країн. Практичне застосування закону Енгеля. Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива «ціна-споживання». Ефект заміщення та ефект доходу. Дія ефектів доходу та заміщення щодо нормальних і щодо неякісних товарів. Товари Гіффена та парадокс Гіффена.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [2, 5, 9]

Інформаційні ресурси: [1-4]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ТЕОРІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 5. Попит, пропозиція та їх взаємодія

Ринковий попит та закон попиту. Функція попиту. Фактори ринкового попиту. Нецінові фактори ринкового попиту.

Ринкова пропозиція та закон пропозиції. Функція пропозиції. Фактори ринкової пропозиції. Нецінові фактори ринкової пропозиції.

Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Рівноважна ціна та рівноважний обсяг виробництва. Механізм встановлення ринкової рівноваги. Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу, взаємодія змін попиту та пропозиції. Визначення параметрів ринкової рівноваги та обсягів надлишку.

Еластичність попиту і пропозиції. Еластичність попиту за ціною. Еластичність попиту за доходом. Коефіцієнт перехресної еластичності попиту. Обчислення еластичності попиту за чинниками впливу: за власною ціною блага, за ціною взаємодоповнюючого блага та за ціною взаємозамінного блага, за доходом. Еластичність пропозиції за ціною. Обчислення показника за чинниками

впливу на еластичність пропозиції. Дослідження взаємозв'язку між еластичністю попиту за власною ціною блага та доходом виробника.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [4, 6]

Інформаційні ресурси: [2-3]

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства

Основи виробництва, підприємство як виробничо-ринкова система. Процес виробництва та основні виробничі фактори. Головна проблема підприємства. Основні питання, що постають перед будь-яким підприємством у процесі виробничої діяльності. Виробнича функція як співвідношення між будь-яким набором факторів виробництва і максимальним обсягом продукції. Властивості виробничої функції. Короткостроковий та довгостроковий період в мікроекономіці. Виробнича функція у короткостроковому періоді.

Мікроекономічна модель підприємства. Параметри підприємства як мікроекономічної моделі. Показники використання змінного фактору виробництва. Сукупний продукт змінного фактора виробництва. Середній продукт змінного фактора виробництва. Граничний продукт змінного фактора виробництва. Основні мікроекономічні параметри підприємства.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [3, 6]

Інформаційні ресурси: [1-3]

Тема 7. Варіація факторів виробництва та оптимум виробника

Варіація факторів виробництва та оптимум товаровиробника: частинна варіація факторів виробництва, закон спадної віддачі (продуктивності) змінного фактора; ізоквантна варіація факторів виробництва, гранична норма технологічного взаємозаміщення; пропорційна варіація факторів виробництва. Ізокоста: суть, побудова, властивості.

Витрати виробництва: суть і види. Криві витрат виробництва короткострокового та довгострокового періоду. Оптимальний план виробництва: вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації прибутку. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна та економічна інтерпретації. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні, змінні, сукупні, середні та граничні витрати.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [1, 3, 11]

Інформаційні ресурси: [1-4]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 ТЕОРІЯ РИНКІВ

Тема 8. Ринок досконалої конкуренції

Типи ринкових структур. Проблема вибору обсягів виробництва та максимізації прибутку для кожної ринкової ситуації. Характеристика ринку досконалої конкуренції. Рівновага конкурентної фірми в короткостроковому періоді. Витрати виробництва в короткостроковому періоді. Критерій мінімізації витрат у коротко- та довгостроковому періоді.

Обґрунтування діяльності виробництва та прийняття рішень: на підставі порівняння валового доходу та сукупних витрат і граничного доходу та граничних витрат. Рівновага конкурентної фірми в довготерміновому періоді. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Чиста конкуренція та ефективність суспільного виробництва. Ефективність виробництва та ефективність розподілу ресурсів. Обмеженість ринкового саморегулювання.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [1, 6, 10]

Інформаційні ресурси: [2-4]

Тема 9. Монопольний ринок

Монополія. Ринок чистої монополії та його характеристики. Шляхи монополізації ринку та форми монополістичних об'єднань. Вплив спадного характеру кривої попиту на розробку моделі поведінки монополіста на ринку при виборі обсягів виробництва. Умови рівноваги для фірми-монополіста.

Особливості цінової політики на монопольному ринку. Формування цін та обсягів виробництва. Максимізація прибутку. Регулювання монопольних цін та ефективність монополії. Формування граничного продукту чистого монополіста. Короткострокова та довгострокова монопольна рівновага. Вплив монополії на науково-технічний прогрес. Цінова дискримінація. Антимонопольна політика.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [4, 7, 11]

Інформаційні ресурси: [1-4]

Тема 10. Олігополістичний ринок

Теоретичні моделі олігополії. Олігополія, її суть і розповсюдження. Ознаки олігополістичного ринку. Визначення ступеню концентрації виробництва для олігополістичного ринку. Система показників, яка використовується для вимірювання концентрації виробництва. Показник для визначення частки кількох найбільших виробників у загальному обсязі галузевого продажу. Індекс Херфіндала-Хіршмана.

Поведінка фірми щодо ціни та випуску на олігополістичному ринку. Варіанти поведінки олігополіста у галузі ціноутворення. Олігополістичне ціноутворення. Олігополія і економічна ефективність. Економічна ефективність та економічні наслідки олігополії.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [6, 7, 12]

Інформаційні ресурси: [2-3]

Тема 11. Ринок монополістичної конкуренції

Поняття монополістичної конкуренції. Сутність і основні риси монополістичної конкуренції. Характерні особливості ринку монополістичної конкуренції.

Диференціація продукту та її фактори. Ринково-продуктова стратегія підприємства. Ціна і обсяг виробництва. Прибутки і збитки підприємства в короткостроковому періоді. Умова беззбитковості в довгостроковому періоді. Визначення ціни та обсягів виробництва при монополістичній конкуренції. Короткострокова та довгострокова рівновага фірми при монополістичній конкуренції. Фактори, які ускладнюють прогнозування результатів монополістичної конкуренції у довготерміновому періоді. Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Максимізація прибутку. Цінова політика фірми. Короткострокова та довгострокова рівновага галузі (графічна інтерпретація). Монополістична конкуренція та ефективність виробництва.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [7, 10, 11]

Інформаційні ресурси: [1-4]

Тема 12. Ринок факторів виробництва

Попит на ресурси. Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Основне правило визначення попиту на ресурси. Зміна в попиті на ресурси, його еластичність.

Ціноутворення на ринку праці. Попит та пропозиція на ринку праці. Визначення заробітної плати. Профспілки на ринку праці. Ринок капіталу. Позичковий відсоток. Ринок землі. Економічна рента.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [6, 8]

Інформаційні ресурси: [2-3]

Тема 13. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту

Загальна рівновага. Модель загальної рівноваги. Діаграма Еджуорта.

Ефективність обміну. Оптимум Парето. Крива споживчих можливостей. Ефективність виробництва. Крива виробничих можливостей. Гранична норма трансформації. Критерії оцінки добробуту. Квазіоптимум.

Рекомендована література:

Базова: [1-5]

Допоміжна: [3, 11]

Інформаційні ресурси: [1-2]

2. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ

Семінарське заняття 1. Предмет і метод мікроекономіки

Питання для обговорення та дискусії

1. Предмет, об'єкт, метод і задачі дисципліни.
2. Основні функції мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні.
3. Основні фактори виробництва. Мікроекономічні моделі.

Практичні завдання

Завдання 1. У певній країні за умови цілковитого використання всіх ресурсів виробляються тільки два товари – літаки та поїзди. Якщо всі ресурси будуть задіяні у виробництві літаків, то можуть бути вироблені 100 літаків; якщо всі ресурси будуть задіяні у виробництві поїздів, то можуть бути вироблені 50 поїздів.

1. Побудуйте криву виробничих можливостей.
2. Визначте альтернативні витрати виробництва обох видів товарів.
3. Покажіть, які зміни відбудуться на графіку, якщо у виробництві літаків буде застосована нова, більш продуктивна технологія.
4. Чи зміниться у цьому випадку альтернативна вартість виробництва?
5. Позначте на графіку точки, які відповідали б ефективним і неефективним способам використання обмежених ресурсів.

Семінарське заняття 2. Теорія граничної корисності і поведінки споживача

Питання для обговорення та дискусії

1. Види потреб, їх класифікація.
2. Блага, економічні блага, класифікація благ.
3. Види корисності, сукупна та гранична корисність.
4. Поняття рівноваги споживача.

Практичні завдання

Завдання 1. Споживач весь свій дохід витрачає на два товари: А та В. Дані таблиці характеризують криву байдужості споживача. Ціна товару А становить 10 грн., а В – 7,5 грн. Дохід споживача – 90 грн.

Набір	А, одиниць	В, одиниць
1	1	15
2	2	10
3	3	8
4	4	7
5	5	6
6	6	5

Необхідно:

1. Зобразити криву байдужості.
2. Побудувати бюджетну лінію споживача.
3. Визначити оптимальний набір товарів А та В, який максимізує корисність споживача.
4. Визначити граничну норму заміни АВ та її динаміку, якщо споживач послідовно змінює уподобання щодо споживчих кошиків від першого до шостого.

Завдання 2. В окремій країні за умови повного використання всіх ресурсів виробляються лише два види товарів – велосипеди і автомобілі. Якщо всі ресурси країни будуть задіяні у виробництві велосипедів, то може бути вироблено 1000 велосипедів. Якщо всі ресурси будуть задіяні у виробництві автомобілів, то може бути вироблено 100 автомобілів.

Необхідно:

- 1) побудувати криву виробничих можливостей;
- 2) визначити альтернативні витрати виробництва обох видів товарів;
- 3) показати, які зміни відбудуться на графіку, якщо у виробництві велосипедів буде застосована нова, більш продуктивна технологія;
- 4) пояснити, чи зміниться у цьому випадку альтернативна вартість виробництва?
- 5) позначити на графіку точки, які відповідали б ефективним і неефективним способам використання обмежених ресурсів.

Семінарське заняття 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Питання для обговорення та дискусії

1. Властивості кривих байдужості.
2. Бюджетні обмеження і можливості споживача. Аналіз поведінки споживача.
3. Рівновага споживача.

Практичні завдання

Завдання 1. Дерев'яну ложку майстер може вирізьбити за 40 хвилин та розписати за 20 хвилин. На виконання цієї роботи учню потрібно 90 та 30 хвилин відповідно. Яку максимальну кількість ложок вони можуть виробити за 8 годин, раціонально розподіливши працю?

Завдання 2. Крива виробничих можливостей фірми «Електрон», яка випускає два види продукції – монітори (М) і телевізори (Т), задається функцією:

$$M^2 + 4M + 2T = 140.$$

Визначте:

- 1) максимальну кількість телевізорів, яку може виробляти фірма;
- 2) максимальну кількість моніторів, яку може виробляти фірма;
- 3) максимальну кількість моніторів, якщо фірма випускає 40 телевізорів;
- 4) максимальну кількість телевізорів, якщо фірма випускає 8 моніторів;
- 5) побудуйте графік кривої виробничих можливостей фірми.

Семінарське заняття 4. Аналіз поведінки споживача

Питання для обговорення та дискусії

1. Розширене бюджетне обмеження.
2. Крива «ціна-споживання». Ефект заміщення та ефект доходу.
3. Товари Гіффена та парадокс Гіффена.

Практичне завдання

Завдання 1. Кваліфікований економіст, який за одну годину заробляє 20 грн, вирішив відремонтувати власну квартиру. Він має достатньо навичок, щоб зробити цей ремонт власноруч та швидше, ніж професійний майстер. На виконання такої роботи економісту потрібно буде 50 годин, у той час як майстру – 80 годин. Розрахуйте, при якій максимальній ціні послуг майстра (за одну годину роботи) економісту вигідно його найняти для проведення ремонту квартири.

Семінарське заняття 5. Попит, пропозиція та їх взаємодія

Питання для обговорення та дискусії

1. Функція попиту. Фактори ринкового попиту.
2. Функція пропозиції. Фактори ринкової пропозиції.
3. Рівноважна ціна та рівноважний обсяг виробництва.
4. Еластичність попиту і пропозиції.

Практичні завдання

Завдання 1. В одному регіоні України функція попиту на певний товар має вигляд: $Q^d_1 = 6 - 0,2P_1$, а функція пропозиції: $Q^s_1 = 1 + 0,2P_1$. В іншому регіоні відповідні функції на той самий товар мають такий вигляд: $Q^d_2 = 3 - 0,1P_2$, $Q^s_2 = -1 + 0,4P_2$.

Запитання:

1. Які рівноважні ціни на даний товар встановляться на замкнених ринках кожного регіону?

2. Припустимо, що між обома регіонами розпочалася вільна торгівля з нульовими транспортними витратами.

А. З якого регіону товар буде вивозитися?

Б. Якою тепер буде рівноважна ціна на даний товар?

Завдання 2. Органи міської влади ввели субсидію на ціни на бензин для мешканців міста N. Субсидія знижує ціну бензину для споживача від 10 до 8 грн за 1 літр. Споживання бензину внаслідок цього зростає з 2000 до 3000 літрів. Підрахуйте загальний споживчий надлишок та порівняйте його з витратами міської влади. Прокоментуйте результати.

Семінарське заняття 6. Мікроекономічна модель підприємства

Питання для обговорення та дискусії

1. Процес виробництва та основні виробничі фактори.
2. Властивості виробничої функції.
3. Мікроекономічна модель підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Припустимо, що в разі, якщо фірма збільшує застосований капітал з 100 до 150 одиниць, а використовувані трудові ресурси – з 500 до 750 одиниць, випуск продукції збільшується з 200 до 300 одиниць. Який ефект зростання масштабу виробництва має місце в такому разі?

Завдання 2. До реконструкції підприємство виробляло 5000 мопедів на рік. Після реконструкції протягом першого року обсяг виробництва зріс до 7500 мопедів, і при цьому кількість працівників за рік зменшилася на 1/3. Протягом наступного року обсяг виробництва через зменшення попиту зменшився на 10%, а кількість працівників не змінювалася. Як змінилася продуктивність праці за два роки?

Семінарське заняття 7. Варіація факторів виробництва та оптимум виробника

Питання для обговорення та дискусії

1. Варіація факторів виробництва та оптимум товаровиробника.
2. Ізоквантна варіація факторів виробництва.
3. Ізокоста: суть, побудова, властивості.
4. Витрати виробництва: суть і види.

Практичні завдання

Завдання 1. Через збій у роботі комп'ютера фірми втрапилася необхідна інформація про її витрати. Відновіть решту даних наведеної таблиці:

Q	FC	AFC	VC	ATC	MC	TC
0						
10				20		
20						
30					11	390
40			420			
50		2		14		

Покажіть алгоритм розрахунку.

Завдання 2. Фірма нарощує обсяги виробництва у короткостроковому періоді. Взаємозв'язок між обсягами використання факторів виробництва та сукупним випуском продукції представлений даними наступної таблиці:

Обсяги праці, робітників на тиждень L	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Обсяги капіталу, одиниць на тиждень K	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Сумарний обсяг продукції за тиждень TP_L	10	30	60	80	95	105	113	118	120	121

Сума заробітної плати одного робітника на тиждень становить 200 грн., а ціна одиниці капіталу – 100 грн.

1. Який фактор виробництва є змінним – праця чи капітал?
2. Знайти граничну продуктивність змінного фактора.
3. Знайти середню продуктивність змінного фактора.
4. Знайти та представити у вигляді таблиці постійні, змінні, сукупні, середні постійні, середні змінні, середні сукупні та граничні витрати фірми.

Семінарське заняття 8.

Ринок досконалої конкуренції

Питання для обговорення та дискусії

1. Типи ринкових структур.
2. Проблема вибору обсягів виробництва та максимізації прибутку для кожної ринкової ситуації.
3. Обґрунтування діяльності виробництва та прийняття рішень
4. Ефективність виробництва та ефективність розподілу ресурсів.

Практичні завдання

Завдання 1. На ринку досконалої конкуренції, де галузевий попит характеризується функцією $Q_d = 106 - P$, встановилася довгострокова рівновага. Визначте:

1. Скільки фірм працює в галузі і яким є обсяг випуску продукції окремої фірми, якщо відомо, що в усіх фірм галузі однакова функція загальних витрат: $TC_L = Q^3 - 4Q^2 + 10Q$.

2. Проілюструйте свою відповідь графічно.

3. Що повинна зробити фірма, яка працює на цьому ринку, якщо ринкова ціна рівноваги становитиме 5 грн за одиницю? Проілюструйте цю ситуацію графічно.

Завдання 2. Фірма функціонує в умовах досконалої конкуренції і продає продукцію за ціною 6 грн за одиницю. Середні сукупні витрати фірми становлять 4,99 грн за обсягу виробництва 100 одиниць. При збільшенні обсягу виробництва до 101 одиниці середні сукупні витрати дорівнюватимуть 5 грн.

Визначте рівноважний обсяг виробництва та максимальний прибуток.

Монопольний ринок

Питання для обговорення та дискусії

1. Монополія. Ринок чистої монополії та його характеристики.
2. Формування цін та обсягів виробництва на монопольному ринку. Максимізація прибутку.
3. Формування граничного продукту чистого монополіста.
4. Короткострокова та довгострокова монопольна рівновага.
5. Оцінка впливу монополізму на економічні процеси.

Практичні завдання

Завдання 1. Фірма-монополіст виробляє товар, який користується різною

популярністю в різних прошарків населення.

Після проведення спеціальних досліджень менеджери фірми з'ясували, що є дві основні групи покупців її товару. Попит однієї з цих груп характеризується так: за ціни товару 39 грош. од. буде придбано лише 163 одну одиницю товару, а далі зі зниженням ціни товару на одиницю величина попиту зростатиме також на одиницю. Попит другої групи можна описати так: за ціни товару 56 грош. од. буде придбано дві одиниці товару, а зі зниженням ціни товару на дві одиниці величина попиту щораз зростатиме на одиницю.

Проаналізувавши отримані дані, менеджери фірми змогли сегментувати ринок і продавати свій товар за різною ціною різним групам покупців. Постійні витрати фірми становлять 200 грош. од., а граничні витрати виробництва залишаються сталими і становлять 12 грош. од.

Визначте обсяг виробництва, за якого фірма максимізує прибуток, і величину цього прибутку.

Завдання 2. У галузі діє п'ять фірм з обсягами випуску 2, 3, 5, 10 і 30% загального випуску галузі. Останній випуск здійснюється невеликими фірмами галузі, кожна з яких має близько 1% продажів. На основі необхідних розрахунків зробіть висновок щодо ступеня монополізації даної галузі.

Семінарське заняття 9.

Олігополістичний ринок

Питання для обговорення та дискусії

1. Теоретичні моделі олігополії.
2. Визначення ступеню концентрації виробництва для олігополістичного ринку.
3. Варіанти поведінки олігополіста у галузі ціноутворення.
4. Економічна ефективність та економічні наслідки олігополії.

Практичні завдання

Завдання 1. Функція ринкового попиту на продукції галузі описується формулою: $P = 240 - 3Q$. У галузі діють дві фірми, що конкурують за моделлю Курно. Визначте граничні витрати фірми, якщо сумарний випуск галузі становить $Q = 32$. Побудуйте лінії реакції фірм і знайдіть параметри рівноваги.

Завдання 2. Крива ринкового попиту для дуополії Бертрана описується рівнянням: $P = 10 - Q$. Граничні витрати обох фірм є сталими $MC = 2$.

Визначте:

- а) рівноважну ціну і обсяг випуску для кожної фірми;
- б) величину економічного прибутку кожної фірми;
- в) проілюструйте рішення графічно.

Ринок монополістичної конкуренції

Питання для обговорення та дискусії

1. Поняття монополістичної конкуренції.
2. Диференціація продукту та її фактори.
3. Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Максимізація прибутку.
4. Монополістична конкуренція та ефективність виробництва.

Практичні завдання

Завдання 1. На ринку монополістичної конкуренції діє дві фірми з однаковими функціями загальних витрат $TC(Q) = 100 + 10Q + Q^2$. Попит на ринку описується рівнянням $Q^D(P) = 4600 - 100P$. Визначте кількість фірм, що діють на ринку в довгостроковому періоді, обсяг випуску кожної з них та ціну рівноваги. Порівняйте величину середніх витрат з їх мінімально можливим значенням.

Завдання 2. Фірма з функцією загальних витрат $TC(Q) = 100 + 10Q + Q^2$ діє на ринку монополістичної конкуренції. Еластичність попиту на її продукцію дорівнює 5 (за абсолютною величиною). Визначте обсяг продажу та ціну продукції в стані рівноваги в довгостроковому періоді.

Семінарське заняття 10. Ринок факторів виробництва

Питання для обговорення та дискусії

1. Попит на ресурси. Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва.
2. Ціноутворення на ринку праці.
3. Ринок капіталу. Позичковий відсоток.
4. Ринок землі. Економічна рента.

Практичні завдання

Завдання 1. У деякій країні Z бідні становлять 40% населення, середній клас – 40%, а заможні – 20%. Відомо також, що бідні отримують 10% сумарного доходу суспільства. Коефіцієнт Джині дорівнює 0,36.

Визначте:

1. Яку частку сумарного доходу суспільства отримують заможні та середній клас?
2. Чому дорівнюватиме коефіцієнт Джині (з урахуванням податків та субсидій) за таких умов: заможні сплачують 40% свого доходу у вигляді податків; середній клас сплачує 20% свого доходу у вигляді податків; уся отримана сума

податків розподіляється на користь бідних.

3. Середній дохід заможних та представників середнього класу до та після запровадження системи податків та дотацій, якщо середній дохід у цій країні становить 1000 грошових одиниць на душу населення і не змінюється.

4. Обґрунтуйте та проілюструйте за допомогою кривої Лоренца свої відповіді.

Завдання 2. У деякій країні на ринку праці водіїв таксі крива попиту на працю має вигляд $L_d = 1800 - 4W$, а пропозиція праці описується рівнянням $L_s = -600 + 8W$, де W – річна ставка заробітної плати; L_d і L_s – величини попиту і пропозиції (людей на рік). До чергової реформи пропозиція праці водіїв таксі складалася в пропорції 75% чоловіків і 25% жінок. У результаті реформи жінкам було заборонено працювати водіями таксі.

Скільки буде працювати водіїв таксі, якщо пропозиція праці водіїв-чоловіків не зміниться.

Семінарське заняття 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту

Питання для обговорення та дискусії

1. Загальна рівновага. Діаграма Еджуорта.
2. Ефективність обміну. Оптимум Парето.
3. Ефективність виробництва. Крива виробничих можливостей.

Практичні завдання

Завдання 1. Роман і Юлія ділять між собою 100 яблук і 200 цукерок. Функція корисності Романа має вигляд $U = X \cdot 2Y$, функція корисності Юлії $U = X \cdot Y^2$, де X – кількість яблук; Y – кількість цукерок.

1. Побудуйте криву контрактів Романа і Юлії.
2. Побудуйте лінію споживчих можливостей двох друзів.
3. Нехай первісний розподіл благ виявився таким: Роман: $X = 20$; $Y = 50$; Юлія: $X = 50$; $Y = 20$, якщо ціни на яблука $P_X = 10$ і на цукерки $P_Y = 5$. Чи є первісний розподіл оптимальним? Як слід змінювати ціни товарів, щоб розподіл благ змінювався в Парето-оптимальному напрямку?

Завдання 2. Обмежені ресурси економіки – праця та капітал – в обсягах $K = 50$, $L = 100$ розподіляються між виробництвом товарів X і Y . Виробництво товару X описується виробничою функцією $Q_x = K^{0.5}L^{0.5}$, а товару Y : $Q_y = K^{0.2}L^{0.8}$. Побудуйте криву виробничих можливостей.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Базилінська О. Я., Мініна О. В. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.
2. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія. Політекономія, мікроекономіка, макроекономіка: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 688 с.
3. Гронтковська Г. Е., Косік А. Ф. Мікроекономіка: практикум. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 418 с.
4. Економічна теорія : навч. посібник / за заг. ред. В. І. Сідорова, Є. М. Воробйова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2019. 464 с.
5. Рудий М. М., Жебка В. В. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 360 с.

Допоміжна

1. Азьмук Л. А., Щербатюк О. М. Сфери застосування прикладного інструментарію мікроекономічного аналізу. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/78.pdf.
2. Галушка З. І., Катранчук Г. Г. Поведінка домашніх господарств України: моделі та особливості регулювання. Монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2018. 190 с.
3. Деньга С. М. Методологія оцінювання ефективності інвестування в мікроекономічну систему. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 2 (93). С. 6-13.
4. Дорошенко А. П. Теоретичні аспекти цінової еластичності попиту. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 2(07). С. 3-6.
5. Замкова Н. Л., Поліщук І. І., Буга Н. Ю., Соколюк К. Ю. Поведінка споживачів: Навчальний посібник. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 200 с.
6. Кібік О. М., Редіна Є. В., Хаймінова Ю. В., Котлубай В. О., Примаченко І. Ф., Калмикова Н. Ю. Макроекономіка. Мікроекономіка : практикум. Одеса, 2020. 76 с.
7. Луньова Т. С. Недосконала конкуренція: питання теорії та практики. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 74. С. 9-14. URL: http://bses.in.ua/journals/2022/74_2022/3.pdf.
8. Луньова Т. С. Ринок сільськогосподарських земель в Україні: проблеми становлення і сучасна кон'юнктура. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр.* 2021. № 3-4. С. 86-93. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6193>
9. Луньова Т. С. Рівень життя населення України: підходи до аналізу та сучасний стан. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та*

аудиту. 2020. № 4. С. 68-76. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/5951>.

10. Луньова Т. С. Розвиток мікроекономічної теорії у працях лауреатів Нобелівської премії з економіки. *Економічний простір*. 2022. № 179. С. 7-11. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1074/1035>.

11. Макаренко П. М., Попова Т. В., Васильченко О. О. Мікроекономіка. Практикум : навчальний посібник. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 457 с.

12. Орлова Н. В., Костюк А. О. Конкурентна структура ринку мобільного зв'язку України: чи неминуча олігополія. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Том 19. Вип. 1 (44). С. 223-240.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.

4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

4. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Мікроекономіка» оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з 3-х змістових модулів. Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою в кінці семестру, яка включає в себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль. Основними формами поточного контролю є опрацювання питань для обговорення, підготовка та виступ студента з доповіддю, а також виконання практичних завдань.

За виконання завдань *змістового модуля 1* студент може отримати 8 балів:

- тема 1 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 2 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 3 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 4 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

За виконання завдань *змістового модуля 2* студент може отримати 8 балів:

- тема 5 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 6 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 7 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 8 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

За виконання завдань *змістового модуля 3* студент може отримати *10 балів*:

- тема 9 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання розрахункового завдання (1 бал);

- тема 10 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання розрахункового завдання (1 бал);

- тема 11 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 12 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання практичного завдання (1 бал);

- тема 13 – опрацювання питань для обговорення з підготовкою доповіді чи письмового повідомлення (1 бал) та виконання аналітичного завдання (1 бал).

За несвоєчасне виконання завдань поточного контролю, зокрема опрацювання питань для самостійного вивчення та виконання практичного завдання, знімається по 0,5 балів за кожне завдання.

У разі недостатньої кількості балів за поточний контроль студент може отримати додатково по 5 балів за кожен змістовий модуль за умови виконання індивідуального завдання у формі реферату з обов'язковим захистом під час проведення викладачем консультацій з дисципліни згідно затвердженого графіку.

Модульний контроль: три модульні контрольні роботи у формі тестування. Студент може отримати максимально 13 балів за першу модульну контрольну роботу (теми 1-4), 13 балів за другу модульну контрольну роботу (теми 5-8) та 18 балів за третю модульну контрольну роботу (теми 9-13).

За несвоєчасне виконання завдань модульного контролю знімається по 3 бали за кожну модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль: екзамен. Студент може отримати максимально 30 балів.

За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як накопичена сума отриманих балів за всі види поточного, модульного та підсумкового контролю.

У випадку, якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав сумарну кількість балів, що не перевищує 49 балів, до екзамену він не допускається і направляється на повторний курс вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота															Екзамен	Сума	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3					30	100	
T1	T2	T3	T4	МК1	T5	T6	T7	T8	МК2	T9	T10	T11	T12	T13			МК3
2	2	2	2	13	2	2	2	2	13	2	2	2	2	2			18

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни